

A transzperszonális pszichológia személyiséglélektan III.

összeállította:

dr.Pék Győző

3.előadás

Forrás: A transzperszonális pszichológia szellemi horizontja

Bagdy Emőke dr.

Pszichoterápia, 1996,március

A Magyar Transzperszonális Egyesület többéves előkészület után 1993-ban alakult meg.

„negyedik erő”

több, mint pszichológiai szellemi erőirány,
filozófiája, a létről és megismerésről való mondanivalója
lételmélete és ismeretelmélete van
és e *keretrendszerbe* illeszkedik antropológiája, az ember
lényegéről kiformált nézetrendszere.

Ennek alárendelt részéi a pszichológiai tanítások

Mélyén gyökereznek a kultúrák történelmi bölcseleteiben, az emberiség lélektani őstudásában.

Ugyanakkor századunk pszichológiai irányzataival is sajátos kapcsolatuk szövődött

Ornstein (1972)

„A modern pszichológián belül **új szintézis** van kialakulóban.

Ez a transzperszonális szellemiségű szintézis összekapcsolja az ezoterikus hagyományok jelentős vívmányait a modern tudomány kutatási módszereivel és a lelki gyógyítás gyakorlatával. Magukból az ezoterikus hagyományokból.....új, heurisztikus értékű jelenkori megközelítése lehetséges"

Legfőbb tézisei antitézisek

Pszichoanalízis: tudatalatti lelki tartomány

Transzperszonális tanok: tudatfelettel.

A perszonális szemlélet: *zárt*, az egyedre, individuumra beszűkített emberkép

Transzperszonális: ezek határán túlmutató, nyitott lényegiség

Az emberi lét biológiai, ösztöni, mélységi dimenziójaival szemben az ellenpólust, a **vertikális lét-tengeiy** magassági irányát hangsúlyozza.,,

Az embert alrendszerekre bontó analízissel szemben a **pszichoszintézis** áll.

A „**bal** agyféltekés“
racionális és redukcionista,
nyugati

A lét horizontális tengelyén
mozgó,
a „**múlt-jelen-jövő**“
irányban az idő és a tér
fogságába ragadt,
földközeli és röghöz
kötött gondolati
rendszerek

és „**jobb** agyféltekés“,
holisztikus, a szimbolikus és
analógiás gondolkodást
preferáló keleti
gondolkodás

Az időtlen, az „**örök**“
fogalmának
érvényessége

visszahelyezte a **test-lélek-**
szellem szent
hármásából száműzött
„szellemet“ a méltó
helyére.

„megértés-elgondolás-magyarázat” **kognitív**
csontvázát

az átélés, az élménytartalmú tapasztalás
hús-vér valóságával szellemítette át és
tette ismét élővé.

Rudhyar Jung nyomán bevezette a transzperszonalitást:

„nem kondicionált, azaz nem tanult,
univerzális tudáshoz jutás, kibővült
tudatosság által”

A transzperszonális irányulás az ember spirituális, intuitív, kreatív, dinamikus erőit az önaktualizáció (*Maslow, A. 1980*) énközpontúsága fölé emelt, öntranszcendáló irányba szabadította fel

A technicizmussal szemben a spiritualizmus áll

„Anarchia kezd a világban uralkodni - „talán most nem az ősvizek özönvízként elnyelő anarchéja, hanem a pusztaság, reménytelenség, cél nélküli üresség, értelmetlenség érzetének pusztító és pusztításra ösztönző anarchiája.

Pedig az **archék nem szűntek meg**, csak a kapcsolódásunkat veszítettük el hozzájuk. Nem vagyunk velük - szellemi gyökereinkkel összeköttetésben."

Szőnyi Magda (1993)

Visszakötésre, reliigióra van szükségünk

religio, Lactantius: megkötni, a latin *re ligere*
igéből

Cicero: megtartani, a *re-legere*

A szimbólum a görög *sym_ballo-t* idézi
=összekapcsol, egységet képez,

ellentétben a *dia-bol-al* vagy ördöggel, amelynek
jelentése: szétszakít

Az archetipus: „*ősnyomat, ősminta, őskép*”.

Jung: Azért van, hogy találkozunk vele, elolvashassuk üzenetét és tudásanyagát felhasználhassuk.

Korunk embere szellemi analfabétaként nem érti ezt a nyelvet, kultúránk nem tanította meg használni.

Betűje mindaz ami szimbólum, amit annak tudunk látni, amit szimbólummá tudunk tenni

szimbólum

Nyelve a kép, jelkép.

Amit e kincsből tudatosítunk, az egyetemes tudással való találkozásunkat adja, energiájából pedig megújulhatunk.

A jelképek nyelve szeretetteli.

Az ész nyelve agresszív.

Lehet és kell is tudnunk valamit ésszerűen megfogalmazni, de az állítás rögvest implikálja annak ellentétét is.

Ha azt mondom - hiszek a szeretetben - feltételezőn megengedem, hogy lehet nem hinni benne.

Csak a jelképek nyelve átölelő, befogadó, senkit sem akar megtámadni, hitében megigazítani” Northrop Frye

*A szimbólum nyelve a szeretet nyelve és ez
túléli az emberi közlés minden más
formáját.*

Pál apostol

- A transzperszonális orientáció lényegét tekintve spirituális (*Kelemen G. 1992*).

Ez az átszellemítő erőkeresés köti az ezoteriához

A tudomány ismeretei elsajátíthatók, az egyedi tapasztalat mint tudás azonban belső "ezoterikus" (*Detlefsen*)

Az ezoterikus tudás rejtjelezett formákban, szimbólumokban létezik és a jelképezés törvényeit követi.

Hozzájutási lehetőségünk az a **belső út**, az **ösvény**, amit a tapasztalásban - keresésben végig kell járni, és ez az út maga a fejlődés.

Diszciplínái (asztrológia, kabbala, tarot, alkímia, mágia, jóga meditáció, Ji Csing) azonban csak útmutatók, segédeszközök az emberi teljesség - az Unió Mistico felé vezető" úton.

Az a spiritualitás, amit a **transzperszonális eszme** képvisel, a belső" tudás keresésében azonosan orientált, azonban több és kevesebb is az ezotéria spiritualitásánál.

Hit, de nem vallás,

A vallás tanult tudattartamokon és érzéseken nyugvó, hittételeknek alárendelt életszemlélet és létezési mód.

A transzperszonális spiritualitás értékalapú állásfoglalás és választás, öntranszcendáló létbizonyosság *Kelemen G.*

Döntés a világhoz való viszony belső természetére nézve
Hit abban, hogy, a világ Egy...

Mindannyian ennek szerves részei vagyunk.

A világ Egész, az Univerzum egysége mélyebbre hatol,
mint a puszta egységesség.

Ez olyan egység, ami azt jelenti, minden nélkül semmi
sincs (*Davies*)

Nincs megsemmisülés, csak átváltozások sora.

A kozmikus dimenziók nem távolibbak, mint embertársaink
lelki rejtelvei.

A világhoz való kötődést láthatatlan erők,
dinamizmusok szolgálják. A spiritus, szellem, -
lélek - lélegzet láthatatlanul létező, éltető.

Martin Buber :

„nem az Énben van, hanem az Én és Te között.

Nem olyan, mint a benned keringő" vér, hanem
mint a levegő", amelyben lélegzel.,,

A spiritualitás **értékközpontú**
a világhoz való személyesen túli,
transzperszonális kötődés
magasabb öntudatra ébredéssel,
melyet a

humanitárius

és altruista érték,

etika,

esztétikum képviselése jellemez

Polányi Mihály (1994) a „kemény-lelkű generációnk” mit hozott létre és mi az, amit elpusztított.

A modern ész hatalma

Megbukott, megghiúsult minden ígéret, amely azzal kecsegtette a világot:

ha megszabadítja az embert a hittől, a misztériumtól és illúzióktól, akkor - végre - szemtől szembe láthatjuk majd a „tiszta valóságot” és benne magunkat, mint e világ tisztafejű urait.

/Scruton/

A varázsától megfosztott kozmosz azonban tragikus képet tükrözött vissza felénk.

Paul Tillich: „Ha volt valaha a történelemben olyan időszak, amikor végtelen jóindulat által kísért emberi célkitűzések katasztrófát katasztrófára halmoztak, akkor ez a *huszadik század*.”

A kopernikuszi fordulat: kiűzte központi helyéről az embert és lerombolta a spirituális kozmoszt.

Galilei Newton által nyomatékosított erőtana megerősítette azt a tételt, hogy minden dolog mozgásban lévő atomok tömege.

Az **ember** az anyagivá redukálódott világban úgy jelenhet meg, mint cél és jelentés nélküli atomok találkozásának materiális eredménye (Polányi)

Az un. könnyörtelen tudományos és intellektuális tisztesség minden más morált, etikát, ethoszt maga alá parancsoló céllá vált.

Pozitivistá szkepticizmus és erkölcsi magasrendűség vélelme közti feszültség állapota állt elő". A .tisztelet tárgya többé nem a **Legfensőbb Lény, hanem az Ész és Tudomány.**

Kibernetika, rendszerszemlélet: a valóság emelkedő rendszerszintek sorozata, minden jelentés ennek valamely szintjét képviseli és nem redukálható azokra a törvényekre, melyek az univerzum végső" részecskéire vonatkoznak

(Polányi M.).

Hamvas Béla

Ugyanaz a tudomány,

melynek tiszta művelése szellemében száműztük a természetből mindazt, ami nem mérhető, számszerű és objektív,

amely miatt érték, minőség, lélek, szellem, lelkiismeret, felelősség kiszorult a tudományos fogalmak köréből, századunkban csúfosan

szembesített tudatlanságunkkal

Heisenberg bizonytalansági relációja

Századunkban dogmák hulltak szét és igazságok semmisültek meg a tudományokban.

Heisenbergnek a megismerés bizonytalansági relációjáról szóló tétele a tudományos megismerés objektivitására vonatkozó hit tételét kérdőjelezte meg.

Nincs tiszta megfigyelés, és még az *atomfizikában sem beszélhetünk természetéről anélkül, hogy önmagunkról ne nyilatkoznánk.*

a **lineáris oksági** törvényszerűségek világa szegényes, alkalmatlan a valóság jelenségeinek magyarázatára.

Jung: szinkronicitás elmélet: újabb dimenziók a tér-idő összefüggéseken kívül

Schnell: telepátia, clairvoyance, jövőbe látás egyaránt tanulmányozandó

Semmi olyan nincs az univerzumunkban, ami ne volna fellelhető az emberben.

A világegyetem a **holográf** elven működik:

Minden egyes rész implikálja a nagy egészet, a rész az egészben, az egész a részben bennfoglalt

Megismerés: **kontemplatív-meditatív** belső utak révén

Emberkép

- Önmagát kifejlesztő
- Spirituális motivációjú
- Magasabb tudatossági és létszintek felé
- Azonosulás a nagy egésszel
- Felelősségvállaló, morális, etikus
- Transzperszonális aktivitása a szolgálat

Öt fő spirituális kérdés:

Mit jelent számomra emberi lénynek lenni?

Ki vagyok én - magamnak - neked, nektek?

Miért vagyok itt, mi a célja, értelme, jelentése az
életemnek?

Honnan jöttem, hová tartok, milyen kapcsolatban
állok a teremtéssel, kozmosszal, emberiséggel,
közösségekkel, szeretteimmel?

Hogyan tehetném a világot egészségesebbé?

A transzperszonális antropológia fejlődésmodellje

- Spirituális krízisek,
- Beavatások
- Különleges tudatélmények
- Csúcsélmények
- Misztikus egyesülés
- Transz-
- Szinkronisztikus élmények

Ebből következik, hogy a fejlődésben szerepet játszó eseményeket a spirituálisan orientált segítő fejlesztő újranevelő és gyógyító eljárásokban módszer gyanánt használják, extratudati erőket bevonó technikákkal

Skinner

„A pszichológiának a tudományos megalapozásához meg kell magát tisztítania a célokra való könnyelmű hivatkozásoktól, le kell tennie arról,

hogy a viselkedést érzésekre, jellemvonásokra, az emberi természetre, a lelkiismeretre és hasonló bizonytalan fogalmakra vezessük vissza"

Freud

„Abban a pillanatban, amikor az élete értelme, értéke után kérdez, betegnek tekinthető, mert egyik sem létezik objektív módon. Az illető ezzel csak azt vallotta be, hogy kielégítetlen libidókészlete van"

három fő gondolategység

1.

Mint motiváció, irányulás, keresés, törekvés,
sőt felfelé törekvés és túllépési szándék
jelenik meg.

Túllépési vágy a szűkre szabott perszonális
törekvésekből.

Jung self-transzcenciája, *Frankl*
egzisztencia-analizise

három fő gondolategység

2.

Mint élmény, ön- és valóságtapasztalás,
különleges tudatosság és tudatélmény

Mely túlmutat a sémákon, s melynek forrása maga az individuum.

Kapcsolódás a „harmadik erő”-höz, Maslow

három fő gondolategység

3.

Magasabbrendű személyiségstruktúrát és érettebb, integráltabb funkciót, személyiségpszintézist jelöl meg.

Ez holisztikusan szemlélt létezést, önkiterjesztő, self-transzcendáló motivációkat és különleges élménydimenzióra való képességet jelez.

Reneszánsz képzési idea

Harmonikus egység a
három elem, az
ember kultúrateremtő
képességének három
megjelenése,
a filozófia, a tudomány
és a művészetek
között.

Egyensúlyzavar

A filozófia és a művészet (egyéni valóságszemlélet)=állandó megújulás

Tudomány=állandó növekedés, - mennyiségileg - a filozófia és művészetek fejére nő

Megsemmisüléssel fenyegeti a humanizmus lényegéhez tartozó egyetemes képzési szemléletet

Vallási mítoszok szerepe

Tartalomgazdag, erővel teli, mélyreható nyelvi konstrukciók.

A kollektív kulturális élet generációi hozták létre

Nem élhetünk képek, fogalomrendszerek, szimbólumok és archetípusok nélkül.

(Mandalák a „Legyen Ön is milliomos”-ban)

Egy ember sem képes önmagát tartósan a kémiai-fizikai erőjáték konglomerátumaként értelmezni.

Vallási mítoszok szerepe

Tartalomgazdag, erővel teli, mélyreható nyelvi konstrukciók.

A kollektív kulturális élet generációi hozták létre

Nem élhetünk képek, fogalomrendszerek, szimbólumok és archetípusok nélkül.

(Mandalák a „Legyen Ön is milliomos”-ban)

Egy ember sem képes önmagát tartósan a kémiai-fizikai erőjáték konglomerátumaként értelmezni.

Miért vallásos az ember?

A valláslélektan a bölcsészet és a társadalom-, illetve viselkedéstudományok határmezsgyéjén helyezkedik el.

Pszichológusként vajmi kevés az esélyünk arra, hogy a valóság „mint olyan” közelébe férközzünk.

A lélektan inkább a *lelki valóságként átélt élményeket* tanulmányozza egy érthetővé tételüket célzó, többé-kevésbé fejlett dogmatikus rendszerben.

Vallásos hajlammal születünk?

Rudolf Ottó: „szentséges iránti öröklött érzék”

Friedrich Schleiermacher: a vallás gyökere „az abszolút függés érzése”

Mircea Eliade: A vallásos tapasztalásban van valami „sui generis” eltörölhetetlenül egyedi.

Évszázadokon át hasonlóak a lelki élmények.

Átmeneti rítusokban (rite-de-passages) játszott szerepe
(A keresztség, a konfirmáció/bérmálás, az esküvő és a temetés)

DE: Körfolyamat: azt állítjuk, hogy az ember vallásos, mert... vallásos

Lélektani igények

A társadalomtudományos vallástudomány:
funkcionális magyarázatok:

a vallás alapvető lélektani igényeket elégít ki

- 1.intellektuális, kognitív igény
- 2.emocionális igény
- 3.társas motívum
- 4.politikai motívum

Az egyénre fókuszáló megközelítés

Freud: az ember megszemélyesíti a természeti erőket

A vallás nem más, mint az ember kívánságainak és fantáziáinak kivetülése

Abból a félelemből táplálkozik, hogy esetleg egyáltalában nincs semmi a tágas úrön túl...
neurotikus vagy másféle patológiás menekvés

Marx: „nép ópiuma”

Az egyénre fókuszáló megközelítés

Későbbi pszichoanalitikus kutatók:

Erik H. Erikson,

Donald W. Winnicott és

Heinz Kohut

a vallásos meggyőződésnek *erős, kreatív és önálló pszichológiai* funkciója van

Erikson: a vallás gazdag történetei és szimbólumvilága lehetővé teszik, hogy az ember kreatívan váltogathassa a racionális, logikus valóságértelmezést egy mitikusabb és teljességre törő szemlélettel

Az érettség jele.....fejleszti az identitást....

A vallásos szimbólumvilág
az egyénnek abban van
nagy segítségére –
kamaszkorában,
krízisekben, öregedése
idején és ha összetört
valami miatt -, hogy
önértelmezését és
**identitását olyasmihhez
kösse**, ami nincs kitéve
társadalmi változásoknak.

Erikson: a vallás, mint „az én szolgálatában álló regresszió”

Társadalmilag és kulturálisan legitim lehetőségnek mutatkozik arra, hogy az egyén egyszerre bizonytalannak és védelmezettnek, oltalmazottnak érezhesse magát.

A tékozló fiú apja az Újtestamentum egyik legismertebb és legkedveltebb alakja (Lk 15,11-32)

Az ember felé forduló arc prototípusa

a pszichoanalitikus
fejlődésképben az
anyák s apák
kisgyermekük felé
forduló arcában
találjuk meg, mellyel
megerősítik a kicsi
bontakozó identitását
és erősítik énjét.

Az orcáját az ember felé fordító
Úr,

Mária anyai arca
szemek az ikonon,
az idealizált

Szentek sokszínűsége:

mindezek az **egységre** vagy az
óceáni érzés paradicsomi
állapotára emlékeztetnek –
arra az összetartozásra,
amelyet mindenki átélt egyszer
hús-vér édesanyjával.

Az idealizálási igény fennmaradt
és egy kulturálisan adott
Gestaltba vetül.

A meditáló ember
kozmoszus élményének
lélektani elrendezése
talán a csecsemő és
az édesanya elválása
előttről származó
szimbiotikus öl
élményének felel meg

Eriksoni életciklusok

– a vallást illetően – különösen az első stádium jelentősége

gyanakvás versus ősbizalom

ifjúkor stádiuma:

identitás versus identitásdiffúzió

erény és hűség egy stabil identitáshoz
hozzájáruló ideológiához

Az integráció szakasza -transzcendentálás

ERIK ERIKSON PSZICHOSZOCIÁLIS FEJLŐDÉSELMÉLETE

BIZALOM -BIZALMATLANSÁG

0-2 év csecsemőkor. Ezt a szakaszt
Erikson az ősbizalom szakaszának
nevezi.

12 V. IDENTITÁS

12-20 éves kor serdülőkor. Erre a szakaszra az identitás keresés jellemző, a serdülő megpróbálja felfedezni saját értékeit, pozitív vonásait megpróbálja megtalálni a saját helyét a világban.

VIII. INTEGRÁCIÓ

60 éves kor után, időskor. 60 éves kora körül kezdi kiértékelni a személy életútját, ekkor már belátja, hogy nagy változtatásra már nincs lehetősége. Elemzi mindazon eredményeket, teljesítményeket melyeket élete folyamán elért és elbírálja ezeket.

Winnicott

A kisgyermek a szüleihez és közelállóihoz fűződő első kapcsolatában miként alkalmazza az elsődleges „tárgyak” képét bensőjében.

A konkrét személy belső érzelmi „lenyomatának” fogalma

A korai tárgyak (szülő-reprezentációk) minden bizonnyal átszínezik az Istenről alkotott belső képet (Isten-reprezentációt)

Pszichoanalitikus szemszögből a vallásos szertartásban, mítoszban való részvétel bizonyára valamiféle regresszió, de ez az "én szolgálatában áll".

*Szagrális regresszió*nak is nevezhetjük.

"Mégis mit jelent a regresszió?"

Freud ellen felhozott kritika :negatívnak vette, mint amit az embernek el kell kerülnie.

A későbbi pszichoanalitikus elmélet: neurotikus mellett létezik *egészséges regresszió* is: egy időben korlátozott, meghatározott, *szükséges* visszatérés egy "primitívebb" gondolkodási és cselekvési szintre.

A **felnőtt** számára a játszás és a szerepjátékok, de az istentiszteleten, misén való részvétel is - ahol szabályozott körülmények között játssza el azt a szerepét, hogy számára érthetetlen erőknak van kiszolgáltatva - "pihenés" lehet, ami után megerősödve tér vissza a hétköznapi valóságába.

- Regresszió: nemcsak a vallásnál
- A felnőtteknek szüksége van arra, hogy időnként kapcsolatra leljen önmaga "naiv" és nem-rationális részeivel. Néha magával ragadhatják érzelmi igényei, különösen akkor, ha túlságosan egyoldalúan csakis *gondolati műveleteket* végez.

A lélek egyensúlyra törekszik.

A játék és a felelősségteljes viselkedés változtatásának képessége az érettség jele.

A társadalom megszabja a regresszió *módjait*:
futballmérkőzéseken,
a pop-világ rítusaiban
a kontrollálatlan kábulatban.

Vallástörténeti értelemben minden kultúrában létrejöttek olyan különböző vallási szertartások, amelyek a felnőtt szereppel és a jámbor bizalommal jellemzett énkép változtatását jelenítették meg.

A **rítusokat** regresszívnek nevezni mégis félrevezető lehet.

Gyakran inkább **in -gressziót vagy pro-gressziót** jelentenek, az egyént kapcsolatba hozhatják saját személyisége mélyebb rétegeivel vagy általuk mélyebb, de a saját számára nyelvileg nem rögzített bizalomra tehet szert

Erikson az első stádium (bizalom-gyanakvás)

A gyermek **első hat hónapját** a magába zárkózottság fémjelzi

A gyermek számára az anyja nem különálló, tudatosult tárgyként létezik, hanem az ő saját részeként.

A gyermek a kellemeset az anya tápláló, meleget és stabilitást adó mivoltával azonosítja, míg a kellemetlenséget azzal, ami nem felel meg ennek. Az én határai cseppfolyósak.

Korai **mindenség-élmény**, a szimbiotikus vagy mindenhatóság-érzés= a misztika és a végtelenség-élmény lélektani gyökere

Korai mindenség-élmény

Ez jeleníti meg a jót, a mindenhatót, ami ugyanakkor nem támaszt igényeket.

Az **én beolvadása a kollektív tömegbe**,
a droghasználat eksztatikus öröme,
a magányos meditáció élménye,

Olyan életszakasz konkrét emlékét aktiválja, amelyben még elmosódtak az énhatárok.

Az örökre elvesztett egység nosztalgikus emlékként él tovább és indul virágzásnak a **misztika** teljesség-érzetében.

Teológiai kiejezések

"feloldódás az egységben",
"a mindenütt jelenlevő Isten"
vagy a misztikusok
"elveszett Paradicsoma"
hatásos képzetek.

tudattalan szinten erre az
eredeti szimbiózisra
emlékeztetnek.

- Romain Rolland: a vallás egy eredendő "óceáni érzésre" épül

Erikson az öt és tíz hónapos kora

A szimbiózisból a differenciálódás szakaszába

Kísérletezik az édesanyjával,
rövidebb időkre ki-kicsúszik az öléből,
vizsgálgatni kezdi saját testét, ujjacskáit
és a mama arcát.

Édesanyját kezdi megkülönböztetni másoktól,
kezdeti félelem az idegenektől.

A külső világ elkülönül a belsőtől.

Hat és nyolc hónapos kora között már nem mosolyog minden arcra, csupán egy bizonyosra, a pontosan körülírtra.

Ezzel kialakul a vallás egy másik részének az alapja: a ***Te-hez viszonyulás élménye***. Ennek a kapcsolati élménynek lélektani fundamentuma az anyáról való leválás és az újraközeledés, valamint a jól ismert mosoly az arcán.

A gyermek, azzal egy időben, hogy elhatárolja magát anyjától, a szimbiotikus fázis mindenhatósági fantáziáját átteszi anyjára vagy gondozójára; primitív, idealizáló fantáziájában omnipotensnek képzei őket.